

alimara

MISCEL·LÀNIA

NÚMERO 55/ ANY 2011



Consell de
Mallorca

**Els projectes migratoris de les dones
No s'han quedat a casa.
Segona part¹**

Rosa González

cap del Centre Municipal de Serveis Socials Est
de l'Ajuntament de Palma

4. EL PROJECTES MIGRATORIS DE LES DONES. NARRACIONS I ANÀLISIS

4.1. descripció de l' estudi.

Revisant la bibliografia hom percep clarament una imatge molt esbiaixada d'aquest tema. Molta, fa part d'una visió androcèntrica; una altra part, recull la idea que hi ha projectes propis de dones segons l'origen.. Finalment, altres estudis són generals i se centren majoritàriament en l'àmbit laboral.

Així i tot, hi ha poques veus de les pròpies dones i molt poca bibliografia identificant que les perspectives del seu projecte migratori engloba el seu preprojecte, la seva realitat i el seu futur. És possible identificar en els projectes estratègies emancipadores i apoderadores?

El meu propòsit es dotar aquestes paraules del següent significat :

¹ La primer part d'aquest treball forma part de la revista Alimara núm. 53.

Definició de projecte: En el sentit d'acció planificada de cara al compliment d'un objectiu, pot tenir diferents fases, dificultats o reconversions. Per Antonio Izquierdo "el projecte migratori és una disposició d'ànim que cobreix tot el procés... actituds, expectatives..." (2000:226).

Definició d'estratègies: Les estratègies són les pràctiques que fan els individus encaminades a l'obtenció d'objectius orientats a la maximització dels recursos (Crow, 1989:16). Es diu que les dones es veuen obligades a desenvolupar pràctiques socials que exigeixen un elevat component de càlcul i de previsió per gestionar una àmplia varietat de necessitats. Pot ser conscient o inconscient.

Emancipadores: Es refereix a tota acció que permet a una persona accedir a un estat d'autonomia, de cessament de subjecció a alguna autoritat o potestat. Els individus exerceixen poder, segons les seves relacions de dependència i autonomia, i la família no és neutra. La societat ha de poder permetre aquesta autonomia.

Apoderadores: Desenvolupar el seu potencial. Accés de les dones als recursos i la presa de decisions, tant individuals com col·lectives, i a aconseguir que es percebin a elles mateixes capacitades i legitimades per ocupar un espai en la presa de decisions. S'incentiva quan es fomenten l'autoconfiança, la seguretat per prendre decisions, fer canvis i resoldre problemes.

Hipòtesi: els projectes migratoris de les dones poden representar estratègies emancipadores i apoderades.

Objectius

1. Conèixer biografies migratòries de dones immigrants. Conèixer com qualifiquen el seu projecte migratori de forma general i lligat al seu lloc d'origen. La seva veu.
2. Conèixer si en el seu projecte migratori hi ha elements d'apoderament i emancipació des d'una perspectiva de gènere
 - en el seu projecte migratori;
 - en les seves circumstàncies actuals;
 - en el seu projecte de futur.Quines estratègies pròpies i familiars s'han posat en marxa
 - quant a la seva família extensa en el lloc d'origen;
 - quant a la seva parella, en relació a les noves parelles;
 - quant als fillsde forma general i lligat al seu lloc d'origen?
3. Conèixer com mantenen els seus lligams en el seu lloc d'origen.

4.1.1. Metodologia

Per això, es faran entrevistes semiestructurades a tres dones emigrants residents en el municipi de Palma. Són dones d'origen extracomunitari, amb càrregues familiars i d'entre 25 i 45 anys.

El seu origen : Colòmbia, Marroc i Nigèria.

En el disseny de les entrevistes s'establiran quatre grans blocs:

- a) Situació prèvia a l'emigració.
- b) Situació posterior a l'arribada, amb influències provinents tant del lloc de destí com d'origen.
- c) Projecte de futur.
- d) Valoració del seu procés migratori.

Cadascun dels blocs inclourà una bateria de preguntes mínimes seguides d'altres qüestions destinades a clarificar el significat.

L'anàlisi del contingut es farà del tipus descriptiu i es treballarà mitjançant la categorització de la informació obtinguda i mitjançant indicadors i/o establint relacions d'associació, equivalència, oposició, etc.

4.1.2. Àrees d'una entrevista semiestructurada

1) Procés premigratori

- o Motivació (motiu al·ludit), expectatives.
- o Moviments familiars.
- o Quin grau de coneixement previ tenen del lloc d'arribada, país elegit.
- o Xarxa a l'Illa.

És important també situar o marca què implica aquest projecte migratori. Claudia Pedone afirma que *"viatjar, en nombrosos casos, implica acabar de qualque manera amb la submissió a l'autoritat del pare, germans i/o marit"*; a més, *"viatjar és vist com una possibilitat per rompre amb les normes establertes des de les relacions de gènere dominades pels homes"*.

2) Qüestions que pugin servir de guia per apropar-nos a la situació actual en el país de destí

- o Àmbit laboral, treball no remunerat (domicili- dedicació).
- o Estatus.
- o Àmbit cultural.
- o Àmbit econòmic.
- o Àmbit familiar: qui emigra primer, qui després, relació marit, control de la natalitat, millora del benestar de la família a partir de la seva arribada al lloc de destí.
- o Fills: qui es preocupa de la situació escolar dels menors, cura ...
- o Àmbit de salut (psicosomàtic): millora de l'autoestima, dols (distància amb familiars o fills: viatges/ regals/ fotos).
- o Cercle de relacions.

Influències en el lloc d'origen:

En paraules de Falicov: "...La migració no constitueix una experiència que pertany únicament a qui abandona el país".

- o Han arribat més familiars al lloc de destí? De quin gènere?
- o Com queda la relació amb la família extensa?
- o Com queda la relació econòmica amb la família extensa?
- o Ha millorat el benestar de la família extensa des de la seva arribada al lloc de destí?

3) Preguntes guies de la seva visió de futur del seu projecte migratori

- o Retorn.
- o Reagrupació.
- o Indecisió.
- o Decisió d'establir-se de forma definitiva.

4) Valoració del seu procés migratori

- o Com qualifica el seu projecte d'immigració.
- o Què li ha suposat: adjectius.

4.1.3. Anàlisi

Context de procedència de les tres entrevistades

De forma conscient no em vaig dirigir a cap col·lectiu amb el que tingués cap relació de feina, perquè considero que el fet de ser entrevistades en un context de treball social i "com un cas" fa que la predisposició a col·laborar estigui més condicionada; normalment accedeixen amb un desig de cobrir l'expectativa del professional. Per altra banda, personalment, no volia impregnar l'entrevista de la meua forma habitual d'entrevistar des del treball social on la relació pot ser molt jeràrquica.

Les tres entrevistades provenen d'entitats i associacions d'immigrants.

Les tres hi han participat de forma voluntària.

No tenien cap tipus de vinculació amb l'entrevistadora, per tant, no s'ha seleccionat la història personal per tal que donés resposta a la hipòtesi plantejada.

Referent al temps d'entrevista: hem dedicat una mitjana de dues hores entre el primer contacte i el desenvolupament de l'entrevista.

El lloc de les entrevistes ha variat però sempre en espais coneguts per elles i que podien resultar més acollidors: sales de les associacions, el propi locutori de la tercera entrevistada i sempre en moments que no poguéssim ser molestades.

Les tres entrevistes han estat gravades i transcrits per a aquests treball.

L'idioma, sens dubte, ha estat un element diferenciador de les entrevistes. En la segona entrevista he comptat amb la col·laboració de la presidenta de l'associació de dones magribines que ha col·laborat com a intèrpret.

Expresso el meu agraïment més sincer a aquestes persones que, de forma desinteressada, han col·laborat i m'han fet aprendre.

Breu descripció de les tres històries

Així es cobriria el primer objectiu, que és conèixer les històries bibliogràfiques.

Primera entrevistada

Situació prèvia: "Luci". 33 anys, d'origen colombià. Té 7 germans i es va casar a Colòmbia. En els primers moments del seu matrimoni estudiava i treballava. Ella defineix la seva família com de classe mitjana. Al seu pare li diu el "toderó". És qui duu els doblers a casa i té amb ella un vincle emocional fort. Defineix la relació amb son pare com molt estreta i se sent molt valorada per la seva família. El seu home prové d'una família acomodada. Va projectar la seva immigració dins un context d'aventura i de nous camins. Ella formula que el projecte migratori no és seu perquè no el va iniciar. Però per altra banda, va gestionar el viatge del seu home (va demanar els doblers a la seva amiga), també el seu i ha facilitat la immigració posterior d'un germà i una germana.

Situació actual: Duu 10 anys a Palma. Ja ha fet varies visites al seu país. Actualment treballa d'administrativa, tot i que conserva alguns domicilis on neteja. Manté l'economia separada del seu home argumentat que és per continuar donant suport a la seva família i per al seu projecte de retorn comprant una casa pròpia. Té una nina de tres anys.

Projecte de futur: La seva motivació es crear una empresa i marxar amb una casa pròpia al seu país amb la seva nina. Ha estudiat català. A nivell cultural, comenta el

tema dels valors diferents pel que fa a la "llibertat". Es defineix com una dona amb empena estigui on estigui.

Valoració: Valora de forma positiva la seva immigració perquè té la seva filla i ha pogut ajudar la seva família. Té expectatives d'aconseguir el seu objectiu, que és muntar una empresa, estudiar, comprar una casa i tornar a la seva "terra". Manté relacions amb colombians i pocs mallorquins. Participa en una associació d'immigrants.

Segona entrevistada

Situació prèvia: "Saliha", 38 anys, d'origen marroquí. Té 10 germans, és divorciada i va tenir una filla d'aquesta primera relació. Es van separar després de molt aguantar la situació i en una situació límit i pels delictes del seu exmarit. Al Marroc, els seus pares coneixien la família de seu actual home; ella no el coneixia. Com ella diu, "es va casar amb un home que vivia aquí; s'havia de casar, era el seu futur. "...volia refer la seva vida".

Situació actual: Té un nin de tres anys, no ha trobat la parella que esperava i es troba tota sola amb dificultats econòmiques. Ella defineix la relació amb la seva família extensa com a molt bona. Se sentia valorada per la seva família (el divorci va ser un element encoratjador). No fa 3 anys que és a l'Illa i encara no ha pogut fer cap visita al seu país. El seu home feia anys que residia a Palma. Diu que no la valora; té 10 anys més que ella i volia fills. No té cap familiar a l'illa. Ara mateix es cuida de la llar. Tots i saber espanyol, es troba bloquejada i no el parla. Es defineix com una dona sense felicitat perquè a la seva terra era valorada, estudiava espanyol, feia un curs prelaboral, no tenia problemes econòmics. Aquí no és valorada i ha perdut aquests valors; se sent en perill pel tema de la documentació.

Projecte de futur: Ella afirma no tenir projecte de futur; l'únic que vol és donar un futur millor als seus fills. No té relacions properes -comença a relacionar-se amb una associació- però es troba diferent a les altres dones que estan "contentes per ser a Europa i per la llibertat... menjar i beure".

Valoració: Qualifica la seva migració com un espai sense felicitat i per donar un futur millor als seus fills.

Tercera Entrevistada

Situació prèvia: "Mary", 29 anys, d'origen Nigèria. Prové d'una família nombrosa. Diu que a Nigèria estudiava i estava preparant-se per treballar. El seu home ja vivia a Palma, la va conèixer a Nigèria i es van casar. Diu que a la seva família és la mare qui manté el treball i a la resta de la família, malgrat que la visió de les dones és que estiguin al domicili amb els fills.

Situació actual: Duu 6 anys a l'Illa. En els primers moments va treballar de forma irregular i ara ha posat un negoci, un locutori. Té dos nins. Malgrat les possibles diferències de criteri que pugui tenir amb el seu home, valora que li dona suport amb els nins; pot estudiar i pensa que al seu país possiblement les famílies haurien intervingut abans. Diu que una de les dificultats és l'idioma i les dificultats per la documentació. Parla d'un procés que ha durat un o dos anys i de lluita. Ha estudiat català.

Projecte de futur: El seu projecte és promoure una altra empresa, estudiar i després plantejar-se el seu tercer fill, una nina. Amb la seva família extensa es

planteja suport mutu: enviar doblers, que puguin venir a l'illa donant suport al seu projecte. Fa referència a dones de la seva família.

Valoració: Ara mateix valora molt positivament el seu projecte migratori. Se sent espanyola.

Comentari de les tres entrevistes. Aspectes generals

- Es tracta de tres situacions totalment desiguals pel que fa a l'origen, temps, condicions de l'estada, relacions, etc.
- Les tres assenyalen la llegua com un vehicle de proximitat o de dificultat, així com alguns aspectes culturals.
- El seu projecte està vinculat a la figura masculina, però la forma de desenvolupar-lo i de plantejar-se el futur crea diferències.
- En la cura dels menors, sembla que, llevat de la dona marroquina, hi ha cert repartiment de cara als menors.
- Són dones amb formació; el tòpic d'una immigració inculta i empobrida no es compleix.
- El valor que atribueixen al futur dels fills està més present en la dona colombiana i marroquina que en la dona nigeriana.
- Totes mantenen vincles amb la seva família extensa. La dona colombiana ofereix suport a la seva família; la marroquina rep suport emocional de la seva família; la nigeriana planteja una estratègia de suport recíproc (ella envia doblers i pot rebre el suport per a la cura del seus fills de la seva germana petita).
- Totes assenyalen el valor del treball. Com constata Constanza Tobio, treballar representa per a les dones i les mares d'avui un factor clau en la recerca de la independència individual i la construcció d'una nova identitat.
- El factor temps d'estada: en les dues dones que porten més temps, la valoració és més positiva. L'entrevistada d'origen colomiana parla del "procés emocional" i la persona d'origen nigeriana del procés d'adaptació lingüístic.
- Especialment dues de les entrevistades al·ludien a la situació de dol per la família i pels amics; per la llengua i per la cultura; dol per l'estatus (en l'entrevistada colombiana i la del Marroc) i dol per la terra.
- Inseguretat i sensació d'indefensió. En les dificultats per l'obtenció de la documentació, hi és present sensació com si fos un fet delictiu.
- L'espai domèstic: la llar segueix sent responsabilitat femenina.
- Associacions: les tres tenen alguna relació amb alguna associació.
- Nous projectes liderats per elles. Dues de les entrevistades han trobat la seva ubicació a partir de la seva autopromoció amb idees d'empreses pròpies. Aquestes alternatives laborals els permeten no estar vinculades a contractes eventuais i els dona cert apoderament.
- Quant a les hores d'atenció a la família i la cura dels menors. He utilitzat com a referència l'estudi de família i parentiu de la professora Maria Antònia Carbonero, *"Interseccions de gènere i classe en las estratègies de cura de la UE"*.

Efectivament, en una situació d'hipergàmia (la dona marroquina) hi ha una gran desigualtat en la cura dels menors. La dona declara dedicar tot el seu temps al menor; l'home només hi dedica unes 6 hores setmanals per sortir de passeig.

En les altres dues situacions, la dona colombiana i la nigeriana (homogàmia), la cura dels menors és més equitativa quant a l'home en el cas de la dona Nigeriana.

Per altra banda, efectivament, trobant-se en una situació d'homogàmia i sobretot sense xarxa familiar, l'atenció del menor es fa a través de la contractació de serveis. Però hi ha diferències: mentre que la dona nigeriana ha contractat a través de coneguts una dona per a la cura dels menors, la colombiana està utilitzant els serveis d'una escoleta.

No obstant, el nombre d'hores que dediquen als seus fills és menor que les que apareixen referent a Espanya en l'estudi de Carbonero (dades de 2001) abans esmentat "*Interseccions de gènere i classe en las estratègies de cura de la UE*":

Dona marroquina: tot el temps.	La seva parella: 6 hores setmanals
Dona nigeriana: 27 hores a la setmana	La seva parella: 17 hores setmanals
Dona colombiana: 35 hores a la setmana	La seva parella: 21 hores setmanals

En la situació de les dones nigeriana i colombiana si computem les hores d'atenció dels menors i atenció de la llar, ens trobem davant dues situacions de doble jornada laboral de la dona.

La dona Colombiana hi dedica un major nombre d'hores en els dos conceptes, llar i cura del menor, que la dona nigeriana.

- Les diferències culturals. Dues de les entrevistades al·ludien a la llibertat, "*libertinaje*", "*aquí todo el mundo pasa ...*".
- El seu projecte de futur.
Dona colombiana: vol tornar a la seva terra amb una carrera, una casa comprada amb el seus doblers i la formació d'una empresa. "*He aterrizado pero con la idea de volverme*".
Dona marroquina: es planteja continuar a Mallorca pel futur dels seus fills.
Dona nigeriana: es planteja continuar a Mallorca i se sent d'aquesta terra.

ASPECTES PARTICULARS DE CADA UNA DE LES ENTREVISTES

Aquest apartat intenta respondre als objectius 2 i 3

Entrevista número 1

Reflexions sobre el seu projecte migratori.

Sembla que ella sent que el seu projecte es comença a desenvolupar a partir de la seva ubicació a l'illa i el finalitza quan pugui fer realitat el seu projecte de futur, que és el retorn: "*...se irá cuando tenga la casa; no puedes irte como si hubieras perdido el tiempo*".

Ella va posar en marxa el projecte d'"aventura" del seu home, va aconseguir els doblers i ella va gestionar el seu reencontre a l'illa després de tres mesos de la seva partida. "*No me quedé quieta a que él mandara a por mi y fui yo la que me moví*". Ha acollit el seu germà i la seva germana. Una altra dona li va facilitar la ubicació: "*fue la que me dió la mano para irme*".

Parla de la seva capacitat: "*era mi proyecto terminar la carrera, empezar a trabajar y ganar mucho dinero... y bueno, en un futuro montar una empresa*". "*Porque me hubiese dedicado a trabajar.... pero no, yo no vine sola, no pienso*

sola...ya estaria allà... no he hecho mayor esfuerzo...". "...yo creo que ya era así... yo soy una persona que me gusta valerme por mi misma".

L'estratègia del treball que ella ha elaborat és donar temps a la requalificació de la seva categoria laboral. És conscient d'una progressió: *"empiezas de cero... haces trabajos que la gente no quiere... por que si fuera de otra manera el choque sería más fuerte para la gente de aquí".*

Parla de com s'ha modificat l'ideari del projecte: *" vas a coger un dinero y te vas a ir", pero "vives aquí y gastas aquí".*

Aquesta dona ha establert una interessant estratègia d'independència a través de la separació econòmica. El valor econòmic és el que la fa funcionar a curt termini d'una manera independent de cara a la relació amb la seva família extensa i a llarg termini pot permetre que pugui establir un estalvi per comprar la seva casa i redefinir el seu futur en la seva terra. L'estratègia no ha estat sumar ingressos. *"Cada uno cubre la mitad de los gastos, yo no te pido para qué lo haces y tú no me pides para qué lo hago...".*

És un valor molt important per a ella la família i els amics propers. Idolatra son pare, *"el podero"* pel seu valor econòmic, emocional i de cohesió familiar.

Pensa en un retorn d'èxit a la seva terra i amb la seva nina. *"Carro, beca y casa".*

Pel que fa a la seva cultura, dóna valor al fet familiar i suport mutu.

Parla de la realitat del seu país quant a homes i dones: *"el 80% de los hombres trabaja y no deja trabajar a la mujer".*

Pel que fa a la societat que s'ha trobat : *"...hay mucho más libertinaje... todo el mundo pasa... allá todo el mundo está encima".*

Manté de forma constant els lligams amb la seva família extensa, no té un rol de supeditació, ha afavorit el projecte migratori de dos dels seus germans.

Sembla que se situa com una família més associativa a partir de la seva relació amb la cura de la menor i l'administració econòmica. No obstant, s'hauria d'haver aprofundit més en la gestió de la llar tot i que sembla que la porta ella.

Las relacions són administrades a partir dels seus contactes.

Aquesta dona està exercint una independència a nivell econòmic i de projecte de futur. És una persona autònoma i té clar el seu objectiu a assolir. No hi ha una causalitat a través del projecte migratori, ja que aquesta posició de recerca laboral i d'estatus possiblement l'hagués exercida al seu país d'origen, però en aquests moments està potenciant totes les estratègies possibles per prendre les seves decisions i potenciar totes les seves capacitats.

Entrevista número 2

Família de tipus conjugal dependent. Es tracta d'una situació d'hipergàmia. Aquesta dona i la seva família desenvolupen un esquema tradicional de relació sobre la cura dels menors i de la llar.

Pel que fa a la feina, en aquesta situació es produeix una bretxa de gènere i cultura.

És una dona que no té estatus econòmic ni social. En el llibre d'Eva Evers *"Mujeres en la Frontera"* comenta l'autora que la condició social en la societat marroquina es mesura tenint en compte la situació civil de la dona -casada, fadrina- les circumstàncies del seu home, la seva situació econòmica, les condicions de l'habitatge, les propietats individuals i la reputació moral. La moralitat com a una adhesió a les normes. El prestigi femení està lligat a l'estatus econòmic i

social, i vinculat a la moralitat i respectabilitat de la dona. El prestigi, segons Evers, és un element important per l'anàlisi de gènere.

Aquesta dona ha patit un divorci en una societat que no veu bé aquestes situacions. Migrant volia *"retomar otra vida, esperando que sea mejor, y lo ha hecho, venir aquí porque estaba su marido"*.

En aquests moments no té cap espai orientat a la seva família, no pot rebre el suport de la seva mare ni germanes, depèn del seu home. La seva realitat econòmica i social fa que romangui en el seu domicili gran part del temps.

Dins la seva cultura, els valors són el matrimoni i la família, i ara per ara aquesta és la seva comprensió.

No se sent identificada amb les altres dones que només estan contentes per ser a Europa, per la llibertat. No oblidem que la seva motivació era la parella, família, estatus social i econòmic. *"No se mezclaba mucho con otras mujeres... están en Europa por el Futuro y tienen más libertad... no valoran también la relación de pareja"*.

Les seves normes culturals i religioses, la manera tradicional de vestir-se, el vel, segons ella fan que no es trobi valorada per al món laboral. És una dona intel·ligent i pensa que no es valora la capacitat sinó la imatge.

Per altra banda, hi ha un codi subjacent per no culpar el seu home de forma explícita. En aquest moment hi ha certa resignació.

L'única esperança de vida diferent és la vida dels seus fills. *"No ve futuro aquí"; "no sueña"; "... por ellos [els seus fills] está aguantando"*.

És una dona que cerca espais més íntims de relació i encara no els ha trobat. En l'intercanvi podria valorar més les seves capacitats i posar-les en acció.

Aquesta dona va prendre una decisió –divorci de la seva primera parella– que en la nostra societat hagués estat valorada de forma diferent. El seu bagatge cultural no permet que li doni un valor adequat: va fer una acció contra la norma social degut al seu malestar i al de la seva família.

Continua amb els seus lligams amb la seva família extensa. No sembla una situació de subordinació, sinó de suport emocional.

Les famílies amb un sol perceptor i en llars de poca qualificació, tenen més probabilitats d'estar dins els llindars de pobresa. És on es veu més una permanència més precària. No hi ha independència econòmica.

Aquesta dona té potencial per tenir independència a nivell social però es troba en una situació d'aïllament i depressió; es troba en terra de ningú. Podríem dir que el divorci és una situació de força però aquí es troba limitada. Els seus recursos depenen de la seva parella.

Té un gran pes la seva situació emocional, que és de decepció: *"no ha encontrado la pareja que esperaba"*; pèrdua d'estatus: *"allí tenía una vida mejor"*; pèrdua d'autoestima: *"le consultan en todo", "con una pareja que no la valora"*; pèrdua de projectes de futur: *"aprendió castellano... hizo un pequeño proyecto de coser"*; *"no ve ningún futuro aquí"*.

Des del meu punt de vista, aquesta dona va elaborar una estratègia dins el seu context per aconseguir un benestar fora de la seva terra, arriscant molt a nivell emocional. És una dona valorada per la seva família extensa i que malgrat el seu estat actual ella es valora com a intel·ligent i capacitada. Ha de desenvolupar el seu potencial.

Està en camí tot i que el seu punt de partida planteja grans dificultats. La possibilitat d'aquests viatge pròxim al Marroc i la seva documentació, juntament a

les accions formatives i de suport ofertes per l'associació (està inscrita a castellà i Informàtica) podem ser el camí.

Entrevista número 3

A diferència de les dues anteriors situacions, el seu projecte se situa en el present i amb objectius de futur, ja que vol quedar-se a l'illa.

Les seves estratègies passen per ser conscient que el seu potencial és la formació, l'idioma i els estudis, i la seva empenta de cara a potenciar empreses pròpies. Veu un camí de suport als nouvinguts.

La seva situació de formació, de treball, permet que aquesta dona es mantingui amb "certs nivells" d'autonomia per decidir el seu futur formatiu.

L'estratègia formativa és una decisió pròpia de cara a un futur millor. Aquesta decisió de formar-se suposa un esforç a valorar. Quan els homes estudien correspon a una estratègia familiar; però quan les dones estudien correspon a una estratègia individual.

Vol posar en marxa una estratègia de suport familiar en la cura dels seus fills: la mare d'ella, o la seva germana.

L'estratègia d'eficàcia econòmica a través de la creació d'un negoci provoca poder de cara a la parella i recursos per tenir certa independència i plantejar-se el seu futur sense límits.

Aquesta dona ha prioritzat l'idioma com a camí per aconseguir el seu objectiu, que és la seva estada i el seu futur en aquesta terra.

Referent a la comparativa de cultures que fa, planteja:

- A Nigèria: *"en mi país, las mujeres estudian más que los hombres". "... dicen a las mujeres que sus cosas tienen que estar en casa, cuidar a los niños, no tiene que ver con el mundo laboral y eso". "... hasta los 25 no salí de casa". "... allí. si tienes dos hijos, la gente te mira como si no tienes nada". "... hay muchas interferencias, se meten en la pareja".*
- A Mallorca: *"En Mallorca... he viajado a Madrid, a Valencia...". "... ha sido muy difícil, la gente de África no sabemos castellano". "...la gente mayor no le gusta verte... se entiende, es gente mayor...". "...es un país que nos ha dado la vida a mucha gente".*

El seu projecte de futur és propi: *"yo soy española...me siento como en familia...por esto todo lo estoy haciendo, ya tengo mi casa, mis estudios y todo...". "Me falta tener esta carrera y ya está".*

Quant a la relació amb la seva parella, especifica que li dóna suport per estudiar i certa atenció als menors. *"Es que tengo ganas de estudiar y gracias a Dios mi marido me da esa oportunidad... porque hay muchas mujeres que quieren y no tienen apoyo".*

La seva gestió de suport per la cura del seus fills amb familiars femenins, ens fa plantejar que es tracta d'una situació de fet no igualitària en la parella; sembla que es tracti d'una situació de doble jornada laboral de la dona.

Aquesta dona fa patent la manca de recursos fora de la família per a la cura dels menors. L'increment d'igualtat de gènere pot significar més desigualtat per la dona, si aquests procés no ve acompanyat d'un règim de benestar i retribucions.

La seva relació amb la família extensa comença a ser de reciprocitat, ja que ella envia doblers i així l'ajudaran amb els seus nous projectes. La seva comprensió és

que sa mare és qui lidera la família, qui té feina i qui s'encarrega de tot: "*tiene trabajo estable, y le salen las cosas bien, todos dependen de ella*".

COMENTARI FINAL

El que s'extreu d'aquest estudi és que realment sí que hi ha un cert apoderament i autonomia per part d'algunes d'aquestes dones. Mesurar què hi ha de trets personals i què ha generat el procés migratori és difícil.

La motivació del treball per mi segueix tenint un valor per dos motius: **la invisibilitat i la manca de reconeixement**. Aquesta manca de reconeixement, com diu Fraser (2000), no va lligat tant sol a representacions culturals, sinó també està explícit en les institucions en la distribució de recursos.

Per què la invisibilitat de les dones? Per què la invisibilitat de les dones immigrants? La resposta té a veure amb un dels eixos del debat teòric d'aquests darrers anys: l'absència de reconeixement o el "fals reconeixement". No vull caure dins la "ceguesa del tema gènere". Penso que s'ha de cercar un equilibri i visibilitzar el que fins ara ha estat invisibilitzat; s'ha de crear un nou sistema de valors. Aquesta invisibilitat en els sectors més vulnerables, com la dona immigrant, és encara més gran. Per altra banda, l'atribució de responsabilitats familiars situa les dones en una posició de partida molt desigual. Hem de tenir en compte que és el marc social que les rep, allò que les invisibilitza, independentment dels països de partida.

Una altra forma de veure el procés migratori de les dones és no voler imposar un model únic per elles. Com diu Dolores Juliano, sembla que per identificar la seva occidentalització han de prendre una posició cultural o una altra, però les persones ens reformulem contínuament. És possible que la seva estratègia sigui no rompre amb la societat d'origen per aconseguir els seus objectius de gènere, sinó ampliar els marges propis de cada una. És tracta d'un procés personal i únic, i amb canvis parcials o redefinicions.

Les polítiques socials que s'han de portar endavant són "polítiques de presència" que assegurin la possibilitat de tenir la veu de les dones. L'idioma ha de ser una barrera a rompre i proporcionar serveis per a totes les dones-famílies, (escoles, canguratsges, fórmules del tipus banc del temps, habitatges compartits) per poder sortir del treball domèstic -de la cura dels menors- i estimular la formació, i per aquelles que ja la tenen facilitar l'accés al seu perfil professional. La dona ha estat un gran descobriment pel sistema dels microcrèdits i per la formació d'empreses. Per altra banda, l'associacionisme ha de ser més plural. El camí és que les dones que treballin puguin tenir un salari per poder mantenir-se ella i els seus fills (rol de proveïdor).

Com hem vist, dues de les persones entrevistades tenen inquietuds per formar empreses, possiblement per rompre amb la precarietat dels contractes eventuais i les feines poc estimulants.

Les persones que estem en contacte amb població immigrada de fa poc coneixem el valor que té la informació i guiatge inicials.

S'ha de reflexionar sobre el model de societat que estem instaurant i realitzar els canvis pertinents. Treballem des d'òptiques massa tancades, cap a societats monoculturalistes o que "juguen" a la intraculturalitat. És possible que amb això estiguem provocant "reclusió microsocial, endogrups". Les societats diverses i multiculturals requereixen uns altres esforços: els drets i les exigències son cares

de la mateixa moneda. La dicotomia entre ciutadans i estrangers és un fet; conviu un llenguatge de ciutadà amb la paradoxa de categories de ciutadans amb exclusió explícita i, més encara, en el cas de les dones.

Ha estat important escoltar el valor que elles donen al seu projecte migratori, car això podria ser un començament per una feina posterior molt interessant.

L'ambició d'aquest treball és equilibrar i permetre un reconeixement de la situació de les dones immigrants i els seus projectes migratoris, que possiblement tinguin més semblança que diferència amb el projectes dels homes, però ha de ser una situació vista, reconeguda, representada i gestionada.

BIBLIOGRAFIA

Aparicio Gómez, Rosa (2003) . *Mujeres inmigrantes: prisionera del género*. Aula Intercultural. 5th International Congress "Women: migrations and intercultural dialogue".

Callejo, Javier. (1998). *Grupos de discusión: introducción a una práctica de investigación*.

Carbonero Gamundí, Maria Antònia (2007). *Familia y parentesco : intersecciones de genero y clase en las estrategias de cuidado en la UE*. Universidad de las Islas Baleares. (Inédito)

- *Familia y parentesco. Políticas Públicas ciudadanía y genero. (2007-2008)*.(Inédito)

Domínguez Fuentes, Juan Manuel. *La mujer inmigrante en Malaga*. VIII Beca de Investigación. Màlaga.

Evers Rosaner, Eva. (2004). *Mujeres en la Frontera. Tradición e identidad musulmanas en Ceuta*. Barcelona: Alborán. Bellaterra.

Fraser, N y A. Honneth (2006) *¿Redistribución o reconocimiento?*. Ediciones Morata. Madrid.

Gregorio Gil, Carmen (2003).*Mujeres de un solo mundo: globalización y multiculturalismo*. Universidad de Granada.

Informe de sostenibilidad en España 2005. *Indicadores de igualdad de oportunidades y desarrollo (índice de desarrollo de género)*.

Izquierdo Escribano, Antonio (2000). El *proyecto migratorio de los indocumentados según genero*. Papers 60, 225-240.

Juliano, Dolores (1998). *Las que saben*. Cuadernos inacabados 27. Horas editorial

Miquel Novajra, Alejandro (2004). *Inmigración, discriminación laboral y estratificación*. Universitat de las Islas Baleares. Prof. Antropología Social.

- *La negación de la ciudadanía: movimientos migratorios y extranjería*.

- *Construcción social de la diferencia. El sexo y la edad*.

Normas APA para citar información bibliográfica.

Observatori Municipal d'Igualtat (2008). *La població immigrants al municipi de Palma*. Ajuntament de Palma.

Observatori Municipal d'Igualtat (2008) . Unitats de convivència al Municipi de Palma. Ajuntament de Palma.

Oso Casas, Laura. *Migración y mercado de trabajo*. Coruña. Facultad de Sociología.

Pearson Ruth . *El género cuenta en el desarrollo*.

Perez, Clara.(2003). *Las inmigrantes en la prensa: victimas sin proyecto migratorio*. Mugak, núm. 24.

Soriano Miras, Rosa Maria. *Autopercepción subjetiva de la inmigración: la mujer marroquí*. Granada: Departamento de Sociología. Universidad de Granada. (Inédito)

Sub, Astrid. *Estrategias de intervención y reivindicación política. Asociacionismo de mujeres inmigrantes entre asistencialismo y Empowerment*. Libre Mujeres de un solo mundo.

Tobio, Constanza (2005). *Madres que trabajan. Dilemas y Estrategias*. Madrid Cátedra.

Valcarcel, Amelia (1997). *La política de las mujeres*. Madrid, Cátedra.

- *Feminismo y poder político*.

Zabala González, Begoña (2004). *Mujeres inmigrantes. Algunas consideraciones desde el feminismo*. Bilbao. (Inédito)